
İŞ ORGANİZASYONU

İŞ ORGANİZASYONU

İşin içeriği, zorluğu, ağırlıklı olarak bedensel veya zihinsel iş oluşu kadar, işin günün hangi zaman diliminde, hangi süreyle yapıldığı da önem taşımaktadır. İşin günün hangi zaman diliminde gerçekleştirildiği, aynı miktarlarda çalışılsa bile çalışanı sadece işyükü olarak değil, uyku düzeni, yemek yeme alışkanlıkları ve kendine kalan serbest zaman yani sosyal yaşam açısından da etkilemektedir.

Çalışma zamanları genellikle ilgili yasa, tüzük ve yönetmeliklerle belirlenmektedir. Her işyerindeki çalışma zamanları bu çerçevede ve çoğunlukla toplu sözleşmelerle gerçekleştirilmektedir. Toplu sözleşmelerde çalışma süreleri, saatleri, molalar ve vardiya düzenleri görüşülmekte ve karara bağlanmaktadır.

İŞ ORGANİZASYONU

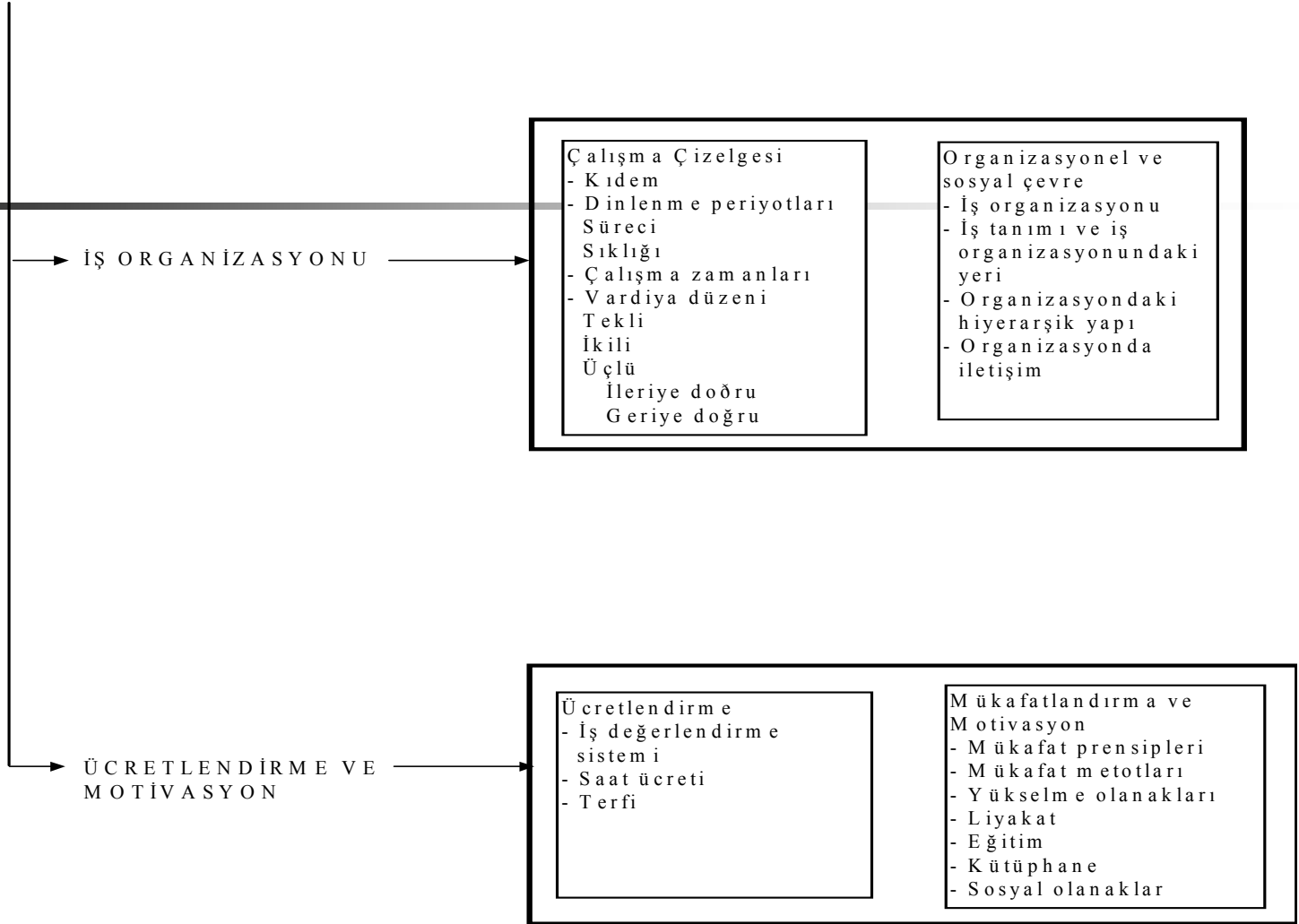
Çalışma zamanlarının ve molaların ne zaman başlayacağı ve ne kadar süre ile devam edeceğinin belirlenmesi sırasında yasaların yanında, günlük biyolojik ritim eğrisindeki performans dalgalanmalarından da yararlanılmaktadır.

Çalışma ve dinlenme zamanları belirli ve değişken olabilmektedir:

Belirli de çalışanların mesai ve mola ile ilgili zamansal düzenleri belirli ve herkes için aynıdır.

Değişken çalışma zamanında ise işgören, mesaiye başlama ve mola zamanlarını kendi fizyolojik olarak performansa hazır olma durumuna, aile durumuna, sosyal durumuna ve yorgunluk durumuna göre kendisi belirleyebilmektedir.

İŞ ORGANİZASYONU VE ÜCRETLENDİRME

Şekil 3. İş Organizasyonu ve Ücretlendirme

İŞ ORGANİZASYONU

Mola Türleri

Molalar sürelerine göre isimlendirilebilir:

- Çok kısa süreli molalar (1 dakikadan az)
- Kısa süreli molalar (1-8 dakika arası)
- Molalar (8 dakikadan fazla)

Molalar düzenlenme şekillerine göre isimlendirilebilir:

- Organize edilmiş yasal molalar (yasal yönden zorunlu olan molalar)
- Organize edilmemiş molalar (iş akışı nedeni ile ara verme)
- Örtülü molalar (çalışanın isteğine bağlı molalar)
- Serbest seçilebilir molalar (çalışan hissettiği yorgunluk düzeyine ve amacına bağlı olarak mola vereceği zamanları kendisi belirlemektedir)

İŞ ORGANİZASYONU

Vardiya Çalışması

Birçok işyeri teknolojik, ekonomik veya sosyal nedenlerle hizmet veya mamul üretimine 24 saat aralıksız devam etmektedir.

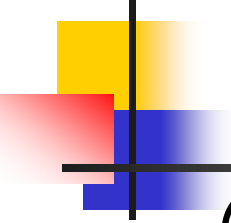
Örneğin hastaneler, eczaneler gibi kurumlar topluma kesintisiz sağlık hizmeti sunabilmek amacındadırlar.

Bazı mamul üretimi gerçekleştiren işyerlerinde üretim akışının kesintiye uğramaması hem tesisten daha etkin faydalanabilmek hem de maliyetler açısından önem taşımaktadır.

Bu tür nedenler yapılan çalışmanın çoklu vardiya düzeni içerisinde gündüz ve gece olarak gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır.

İŞ ORGANİZASYONU

Vardiya Çalışması

Gece çalışması sırasında, insan bedeninin biyolojik ritmi zorlanır ve zorunlu olarak değişimler geçirir. Bu değişimler her insanda farklı sürelerde gerçekleşir.

Ortalama olarak değişen düzene uyum 4-5 gün içerisinde gerçekleşir. Ancak uzun süre gece vardiyasında çalışan kişilerde dahi fizyolojik fonksiyonlarda tam bir tersine dönüşüm olmamaktadır.

Temel olarak yemek yeme düzeni, uyku düzeni ve sosyal hayatın olumsuz etkilenmesi gibi sakıncalar nedeniyle, vardiya programlarının düzeltilmesine ve sağlığa yapacağı kötü etkilerin azaltılmasına oldukça yoğun bir çaba harcanmaktadır.

İŞ ORGANİZASYONU

Vardiya Çalışması

Vardiyalı çalışma uyku bozukluğuna neden olabilmenin yanı sıra hem zihinsel hem de fiziksel performansın düşük olduğu saatlerde çalışma zorunluluğunu da getirdiği için üretim veriminin ve kalitesinin düşmesine ve hatta kazalara neden olmaktadır.

Geceleyin düşük olan performansa hazır olma durumunun büyük bir performans ortaya koyma isteği ile dengelenmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Çevre ve işin çekiciliği ne kadar azalır, görev için irade ile performans ortaya koyma o kadar önem kazanmaktadır. Bundan dolayı gece vardiyalarında az dikkat gerektiren gözetim çalışmaları zor görevler olarak değerlendirilmektedir.

İşin uyarma etkisinin azlığı nedeniyle yüzünden irade ile uykuya karşı savaşmak zordur. Bu tür durumlarda tekdüze işler, çalışana ek görevler verilerek zenginleştirilmelidir.

İŞ ORGANİZASYONU

Vardiya Çalışması

Vardiya programlarında yapılacak değişiklikler aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilmelidir:

- Uyku eksikliğinden kaçınılması,
- Yeterli derecede serbest zaman bırakılması,
- Gece çalışan işçilerin sosyal hayattan kopmalarının önlenmesi.

İŞ ORGANİZASYONU

Vardiya Çalışması

Bu ölçütlere dayanarak aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Arka arkaya gelen gece vardiyalarının sayısının azaltılması,
- Her gece vardiyasından sonra en az 24 saat izin verilmesi,
- Her vardiya planı en az birbirine bağlı iki serbest vardiyayı kapsayacak şekilde, serbest hafta sonlarını içermelidir.
- Bir sene içindeki boş günlerin sayısı, en azından vardiyasız çalışan işçilerinki kadar olmalıdır.
- Sekiz saati aşan günlük çalışma sürelerinden kaçınılmalıdır.

İŞ ORGANİZASYONU

Vardiya Çalışması

Sık rastlanan vardiya düzenleri aşağıdaki gibi özetlenmektedir:

- Sürekli aynı vardiyada çalışma (USA'da tercih edilen sistem)
  - Sürekli erken vardiya
  - Sürekli geç vardiya
  - Sürekli gece vardiyası
  - Sabit zamanlı bölünmüş vardiyalar
- Değişen vardiyada çalışma (Avrupa'da tercih edilen sistem)
  - Gece vardiyasız sistem. Hafta sonu çalışmalı veya çalışmasız iki vardiya.
  - Gece vardiyalı, hafta sonu çalışmasız. 3 ekipli 12 saat çalışmalı iki vardiya veya üç ekipli 8 saat çalışmalı üç vardiya.
  - Gece vardiyalı, hafta sonu çalışmalı (İşletme sürekli çalışmak zorundaysa şarttır). Dört ekipli, hafta sonu çalışmalı 3 vardiya.